

Przeglądy i Komentarze

GOSPODARKA NIEMIECKIEJ REPUBLIKI DEMOKRATYCZNEJ W ROKU 1974 *

Wyniki, jakie uzyskała gospodarka NRD w roku 1974 były najlepsze w bieżącej pięciolatce i jedne z najlepszych od czasu powstania tego państwa. W ciągu dwudziestu pięciu lat NRD uzyskała rangę jednego z dziesięciu państw najwyżej uprzemysłowionych w świecie, a wśród socjalistycznych krajów wschodnio-europejskich znalazła się w ich czołówce pod względem rozwoju gospodarczego i standardu życia. Warto przy tym zdać sobie sprawę, że przed dwudziestu pięciu laty NRD startowała z bardzo niekorzystnych pozycji. Zniszczony wskutek działań wojennych, demontaży i reparacji potencjał produkcyjny, zwłaszcza w przemyśle żelaznym, maszynowym, mechaniki precyzyjnej, samochodowym musiano odbudowywać od podstaw. Wielkim problemem były dysproporcje strukturalne powstałe wskutek podziału Niemiec, jak też trwająca do 1961 r., emigracja ludności. Biorąc pod uwagę te początkowe trudności, uważać można osiągnięcie przez NRD obecnego poziomu gospodarki za wielki sukces. Wysoki stan rozwoju gospodarki i etapy ewolucji odczytać można ze zmian w strukturze dochodu narodowego przedstawionych w tabeli 1. Rosnący szybko udział przemysłu w tworzeniu tego dochodu, przy równoczesnym zmniejszaniu się udziału rolnictwa w tym procesie, jest miernikiem postępów w industrializacji kraju.

TABELA 1

Struktura dochodu narodowego w procentach

	1950	1955	1960	1965	1973
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
z tego:					
Przemysł i rzemiosło	47,0	52,1	56,4	59,2	61,7
Budownictwo	6,1	5,8	7,0	7,4	8,1
Rolnictwo i leśnictwo	28,4	20,2	16,4	13,8	10,6
Komunikacja i łączność	7,1	6,6	5,5	5,4	5,0
Handel	10,1	14,2	13,0	12,5	13,1

Źródło: *Statistisches Jahrbuch der DDR 1974*, s. 40.

* Opracowano na podstawie: *Mitteilung der Staatlichen Zentralverwaltung für Statistik über die Durchführung des Volkswirtschaftsplans 1974*. „Neues Deutschland” nr 13/1975; przemówienia przewodniczącego Rady Ministrów Horsta Sindermanna, zawierającego uzasadnienie ustawy o narodowym planie gospodarczym 1975. „Die Wirtschaft” nr 52/1974, przemówienia Ericha Honeckera na 13 posiedzeniu KC-SED, „Die Wirtschaft” nr 51/1974; *Erfolgreiche Bilanz nach 4 Jahren*, „Die Wirtschaft” nr 2/1975.

Ogólne wyniki gospodarcze od początku bieżącej pięciolatki przedstawiono w tabeli 2

TABELA 2

	1971	1972	1973	1974
Dochód narodowy (w mld marek)	113,6	120,1	126,7	133,9
wzrost w %	+4,5	+5,4	+5,5	+6,3
Towarowa produkcja przemysłowa (w mld marek)	182,1	193,0	208,0	223,0
wzrost w %	+5,5	+6,3	+6,8	+7,4
Wydajność pracy (1950=100)	407,0	424,0	448,0	—
wzrost w %	+4,5	+5,0	+5,8	+6,3
Inwestycje (w mld marek)	33,0	34,3	37,2	—
wzrost w %	+0,1	+3,0	+8,5	+4,0
Obroty handlu zagranicznego z państwami RWPG (w mld marek)	28,4	31,7	35,3	—
wzrost w %	+6,0	+8,5	+11,0	+11,0
Obroty handlu detalicznego (w mld marek)	66,6	70,5	74,6	—
wzrost w %	+3,9	+6,0	+5,9	+5,9
Stan na 100 gospodarstw domowych:				
telewizory	72	75	78	80
lodówki	62	70	75	80
pralki	59	63	67	70
samochody osobowe	17	19	21	24
Budownictwo mieszkaniowe (w tys. mieszkań)				
nowe budownictwo	65,0	69,6	80,7	88,3
przebudowa i rozbudowa	11,1	16,3	15,6	15,0
modernizacja	10,7	31,1	29,5	35,0
razem	86,8	117,0	125,8	138,3
Plony rolne (q/ha)	1969 - 1972 przeciętnie			
zboża	32,7			39,7
rośliny oleiste	18,4			23,6
ziemniaki	170,0			211,0
pastewne rośliny okopowe	501,0			550,0

Źródło: „Die Wirtschaft” nr 2/1975, s. 2.

Po trudnym starcie do bieżącej pięciolatki, życie gospodarcze w NRD nabrało rozmachu, osiągając w jej przedostatnim roku szczególnie dobre rezultaty. Dochód narodowy wzrastał w 1974 r. szybciej (6,3%) niż w roku poprzednim (5,5%) i szybciej niż planowano (5,4%), a źródłem tego postępu był przede wszystkim wzrost produkcji przemysłowej (7,4%, w przeliczeniu na dni robocze 7,7%), przekraczający stopę wzrostu we wszystkich latach ubiegłych bieżącej pięciolatki, jak też wielkość planowaną (6,7%).

Najważniejszym czynnikiem ekspansji okazała się wydajność pracy. Wzrosła ona w przemyśle o 6,3% (w przeliczeniu na dni robocze o 6,6%, plan — 6%), co oznacza przekroczenie wielkości przewidzianej przez plan pięcioletni.

Plan towarowej produkcji przemysłowej wykonano w 100,8% a plan jej sprze-

daży — w 101,8%. Wzrost produkcji niektórych grup ważniejszych wyrobów w stosunku do roku poprzedniego przedstawiono w tabeli 3.

TABELA 3

Wyrób	Wzrost w % w stosunku do ubiegłego roku
Energia elektr.	4,4
Gaz	2,1
Wyroby ze stali walcowanej	5,8
Rury stalowe	5,5
Cement	5,8
Nawozy potasowe	12,1
Nawozy azotowe	11,9
Włókna syntetyczne	12,5
Obrabiarki do skrawania	12,4
Obrabiarki do obróbki plastycznej na zimno	3,6
Maszyny do obróbki tworzyw sztucznych	10,5
Urządzenia regulujące i sterujące	9,5
Meble i wyroby tapicerskie	12,9
Dywany i chodniki	20,0
Trykotaż	5,6
Obuwie	6,9
Lodówki domowe	3,8
Rowery składane	24,0

Źródło: „Die Wirtschaft” nr 2/1975.

Z opublikowanych przez Urząd Statystyczny informacji wynika, że wszystkie ważniejsze gałęzie przemysłu wykonały swoje plany (patrz tabela 4).

TABELA 4

Gałęzie gospodarki	Procent wykonania planu
Węgiel i energetyka	100,6
Kopalnictwo, metalurgia i potas	100,3
Przemysł chemiczny	100,2
Elektrotechnika i elektronika	100,7
Przemysł budowy ciężkich maszyn i urządzeń	100,1
Przemysł budowy maszyn i urządzeń rolniczych oraz pojazdów	100,0
Przemysł lekki	100,6
Przemysł terenowy i spożywczy	100,7

Źródło: „Die Wirtschaft” nr 2/1975.

Problem zaopatrzenia w energię uległ w zeszłym roku — jak się zdaje — pewnemu złagodzeniu. Z komunikatu Urzędu Statystycznego wynika, że zaopatrzenie ludności w energię zostało w całości pokryte, a zaopatrzenie gospodarki przebiegało zgodnie z planem. Podaż konsumpcyjnych wyrobów przemysłowych powszechnego użytku powiększyła się wyraźnie, przekraczając planowane tempo wzrostu. Zadania produkcyjne poddostawców były na ogół wykonywane zgodnie z planem; niektóre jednak gałęzie przemysłu poddostawczego nie zdołały zapewnić należytego, pod względem asortymentu i terminu, zaopatrzenia. Zakłócenia wywołane opóźnieniami w produkcji i imporcie udało się ograniczyć lub usunąć, przy pomocy doraźnego przedstawiania produkcji i innych operatywnych środków.

Przy zużyciu do produkcji materiałów i energii uzyskano znaczne oszczędności; specyficzne zużycie surowców i materiałów do produkcji zmniejszono o 2%, zużycie energii o 2,5% a stali walcowanej w przemyśle metalowym — o 4%. W poszczególnych zakładach występują jednak pod tym względem znaczne różnice. Uzyskano również poprawę w gromadzeniu i użyciu surowców wtórnych — złomu żelaznego o 4%, papieru o 7%. Czas pracy wysokoprodukcyjnych maszyn i nowych kompleksowych urządzeń produkcyjnych przedłużył się przeciętnie (w stosunku do roku poprzedniego) około pół godziny, tj. do 14,2 godzin dziennie. Stanowi to 71% możliwego technicznie czasu produkcyjnego. Istnieją jednak równocześnie znacznie nieuzasadnione różnice w stopniu wykorzystania urządzeń przez poszczególne fabryki. W niektórych zakładach wysokoprodukcyjne maszyny były wykorzystywane tylko w 50%. Duży nacisk położono na poprawę jakości produkcji, uzyskując obniżkę kosztów produkcji wybrakowanej i napraw gwarancyjnych.

Również dla rolnictwa rok 1974 był rokiem korzystnym. Intensyfikacja produkcji rolnej, przechodzącej na przemysłowe metody pracy, daje pozytywne wyniki. W produkcji roślinnej zbiory zbóż, roślin oleistych i pastewnych były, jak stwierdza Urząd Statystyczny, największe z dotychczasowych, a wydajność z ha wszystkich ważnych upraw przekroczyła przeciętne z lat 1969 - 1973 (zob. tabela 5). Plan skupu płodów rolnych został również przekroczony, z wyjątkiem owoców i warzyw, których plony, ze względu na warunki atmosferyczne, były stosunkowo małe.

TABELA 5

Plony głównych ziemiopłodów

	Wydajność z ha w q		
	przeciętne z lat 1969/1973	1973	1974
Zboża	32,7	35,8	39,7
Rośliny oleiste	18,4	19,6	23,6
Ziemniaki	170	175	211
Buraki cukrowe	287	292	297
Rośliny pastewne okopowe	501	529	550
Polowe rośliny pastewne	67,6	72,3	86,2
Kukurydza	320	320	346

Źródło: „Die Wirtschaft” nr 2/1975.

Przy pracach jesiennych rozszerzono uprawy odmian i rodzajów zbóż o dużej zawartości składników odżywczych i wysokiej wydajności. Przy uprawie pszenicy ozimej zastosowano w 61% wysoko wydajną pszenicę radziecką.

W produkcji zwierzęcej tempo wzrostu było również wyższe niż w latach ubiegłych. Uzysk mleka powiększył się o 161 kg (tj. 4,4%), do 3782 kg od krowy. Prześciętna waga końcowa tuczników trzody chlewnej wynosiła 122 kg a bydła — 428 kg. Stan ilościowy zwierząt gospodarskich powiększył się (zob. tabela 6).

TABELA 6

	Stan w tys. sztuk na koniec 1974 r.	Zmiany w stosunku do roku poprzedniego w %
Woły	5 585	+1,9
Świnie	11 519	+6,2
Owce	1 847	+6,0
Kury	25 718	+1,9

Źródło: „Die Wirtschaft” nr 2/1975.

Pogłowie bydła rosło szybciej niż w roku poprzednim, stan krów nie osiągnął jednak planowanej wysokości.

W wyniku tych zmian, skup bydła rzeźnego i trzody chlewnej powiększył się o 8,2%, mleka o 4,5% a jaj o 10%. Ogólna produkcja towarowa gospodarki mięsnej zwiększyła się o 7,8%, gospodarki mlecznej natomiast o 7,5%. Zapotrzebowanie ludności na mięso i wyroby mięsne, masło, mleko i jaj zostało w całości pokryte z własnej produkcji.

Po bardzo wyraźnym przyroście inwestycji w 1973 r., w roku sprawozdawczym rozwijały się one w tempie umiarkowanym. Przyrost faktyczny (4%) był znacznie niższy w porównaniu z rokiem ubiegłym (8,5%), a także niższy od planowanego (5,3%).

Działalność inwestycyjna w r. 1974 koncentrowała się nadal na kontynuowaniu i wykańczaniu już rozpoczętych przedsięwzięć. Szereg ważnych gospodarczo obiektów, budowanych w znacznej części we współpracy ze Związkiem Radzieckim i innymi krajami RWPG, mogło podjąć produkcję. Zgodnie z socjalno-politycznym programem rządowym, szczególnie nacisk położono na inwestycje w gałęziach gospodarki produkujących dobra konsumpcyjne, jak np. meble, obuwie, odzież i środki żywności. Nie zaniedbywano jednak przy tym inwestycji na dalszą równie intensywną jak w poprzednim roku, rozbudowę bazy energetycznej i surowcowej. Inwestycje racjonalizacyjne zaliczano również do priorytetowych, powiększając ich udział w ogólnej puli inwestycyjnej. Większość przedsięwzięć inwestycyjnych zrealizowano zgodnie z planem, jednakże niektóre działy gospodarki, przede wszystkim przemysł chemiczny, nie osiągnęły założonych celów. Przy szeregu zamierzeń inwestycyjnych powstały zaległości. Przypisuje się je opóźnieniom i niedociągnięciom w zapewnieniu bazy materiałowo-technicznej.

Produkcja budowlana wzrosła w 1974 r. o 6,2% (1973 — 4,7%, plan 1974 — 5,2%), w przeliczeniu na dni robocze o 6,6%. Wydajność pracy wzrosła w tym dziale gospodarki o 4,7% (1973 — 5,3%). Produkcję materiałów budowlanych zwiększono aż — o 8,5%, wyprzedzając, zgodnie zresztą z planem, produkcję budowlaną. Mimo to, problemy zaopatrzenia w te materiały nie zostały całkowicie rozwiązane. W budownictwie mieszkaniowym utrzymano dotychczasowy intensywny rozwój. W 1974 r. wybudowano, łącznie z przebudową i modernizacją, 138 tys., w 1973 — 126 tys. mieszkań, tj. o 7,6 tys. więcej niż w 1973 r. Budowa prywatnych domków jednorod-

dzinnych nie waży wprawdzie jeszcze zbyt wiele w ogólnym bilansie mieszkaniowym, wyraźna jest jednak tendencja do szybkiego wzrostu tego rodzaju budownictwa. W 1974 r. wybudowano ich 9,6 tys., tj. prawie dwa razy więcej niż w roku poprzednim i 4 razy więcej niż w 1972 r.

Rezultaty polityki podnoszenia poziomu życia ludności widoczne są w rozwoju obrotów handlu detalicznego i w dochodach ludności. Obroty handlu, odzwierciedlające konsumpcję, wzrosły o 4,4 mld marek, tj. o 5,9%, przekraczając znacznie plan (4,8%). Większa część tego wzrostu przypada na towary przemysłowe, których sprzedaż zwiększyła się o 2,8 mld (8%) a reszta — 1,6 mld marek (4%) — na towary spożywcze i używki. Zaopatrzenie rynku w towary przemysłowe istotnie się poprawiło (patrz tabela 7), nie pokrywając jednak w pełni, jak na to wskazuje Urząd Statystyczny, szybko rosnącego popytu. Odnosi się to m. in. do pewnych rodzajów mebli, telewizorów kolorowych, magnetofonów kasetowych, mikserów, części zamiennych, jak też artykułów z kategorii „1000 drobiazów”.

TABELA 7

	Wzrost podaży w stosunku do 1973 r. w %
Meble i wyroby tapicerskie	8
Materiały dekoracyjne	8
Trykotażę wierzchnie	12
Kostiumy, komplety	24
Odzież wierzchnia męska	3
Naczynia aluminiowe	17
Porcelana dla gospodarstwa domowego	6
Lampy mieszkaniowe	17
Ogrzewacze pomieszczeń na paliwo stałe	18
Piece na paliwo gazowe	8
Piece elektryczne	22
Pralki	6
Magnetofony	37
Aparaty fotograficzne	15
Składane rowery	23

Źródło: „Die Wirtschaft” nr 2/1975.

Poprawiło się wyposażenie gospodarstw domowych w sprzęt zmechanizowany (patrz tabela 2) oraz polepszył się na ogół poziom usług.

Dochody netto ludności wzrosły o 4,4 mld marek, tj. o 4,8% (1973 — 5,6%), co stanowi niewielkie przekroczenie planu (4,5%). Dotacje państwowe dla ludności z funduszy społecznych wzrosły o 7%.

Urzędowe informacje dotyczące handlu zagranicznego są bardzo lakoniczne. Według komunikatu Urzędu Statystycznego, obroty z krajami RWPG wzrosły o 11%, a udział Związku Radzieckiego i innych krajów RWPG w ogólnym materialnym wolumenie zagranicznej wymiany towarowej NRD powiększył się — w wyniku integracji ekonomicznej — do 70%. Wymiana towarowa wyrobów, których pro-

dukcja podzielona została między poszczególne kraje RWPG na podstawie porozumień kooperacyjnych, wzrosła o 35%. Świadczy to o dalszym postępie w socjalistycznym międzynarodowym podziale pracy, zwłaszcza między NRD a Związkiem Radzieckim, odnośnie do wyrobów przemysłu metalowego. W eksporcie do krajów RWPG plan został przekroczony; import z tych krajów przebiegał zgodnie z zawartymi umowami i porozumieniami i przyczynił się poważnie do zaopatrzenia przemysłu w surowce, a ludności — w wysoko wartościowe artykuły konsumpcyjne.

O handlu z przemysłowymi krajami kapitalistycznymi komunikat Urzędu Statystycznego mówi tylko, że obroty z tymi krajami, a w szczególności z Belgią, Szwecją, Holandią, RFN i W. Brytanią dalej wzrastały. Podobnie też z Berlinem Zachodnim.

Transport, tak jak do niedawna energetyka, stanowi słaby punkt w gospodarce NRD. Przewozy ładunków wzrosły prawie o 2,9% w stosunku do r. 1973, ale — jak informuje Urząd Statystyczny — w okresach szczytów przewozowych, brakowało środków transportowych dla zaspokojenia potrzeb gospodarki. W transporcie kolejowym wprowadzono nowe wagony towarowe oraz nowe lokomotywy dieslowskie i elektryczne, powiększając ich udział w przewozach do 72%. Publiczne środki transportowe przewiozły w 1974 r. 3,7 mld pasażerów, tj. o 45 mln więcej niż w roku poprzednim. Ilość usług pocztowo-komunikacyjnych zwiększyła się o 3%. Stopień automatyzacji w komunikacji telefonicznej wyniósł prawie 90%, 40% obu programów telewizyjnych emitowanych jest w kolorze.

Na r. 1975 przewidziano ogólne zwolnienie ekspansji gospodarczej. Dochód narodowy ma się zwiększyć o 5,5% i osiągnąć kwotę 141 mld marek, przy wzroście przemysłowej produkcji towarowej o 6,3% i wydajności pracy w przemyśle o 5,6%. Produkcja dóbr konsumpcyjnych dla ludności ma wzrosnąć o 6,4%, w budownictwie planuje się wzrost produkcji o 6,7%, w gospodarce rolnej i żywnościowej o 2,4%. Na modernizację, rekonstrukcję i powiększenie majątku trwałego przewiduje się inwestycje w kwocie 30,6 mld marek, co stanowi wzrost w stosunku do poprzedniego roku o 4,4%. Stopa wzrostu, jest tu, odmiennie od założeń w innych dziedzinach gospodarki narodowej, wyższa niż w 1974 r. Prawie połowa powyższej kwoty ma być zużyta na inwestycje przemysłowe. Obroty handlu zagranicznego mają wzrosnąć o 9,1%.

Jak wiadomo, NRD jest krajem na ogół ubogim w podstawowe surowce i dla potrzeb swego rozwiniętego przemysłu musi je importować. Głównym dostawcą surowców jest ZSRR, a większe dostawy uwarunkowane są coraz bardziej udziałem w inwestycjach potrzebnych do ich wydobycia i transportu. Środki na ten cel muszą być zakumulowane w kraju. Zakupy surowców w krajach kapitalistycznych są utrudniane wskutek zwyczajki ich cen i niekorzystnych *terms of trade*.

W związku z tą sytuacją E. Honecker powiedział: „problem intensyfikacji i podniesienia efektywności naszej [tj. NRD — przypis T. K.] gospodarki narodowej występuje z całkiem nową ostrością”.

Powstaje pilna konieczność uruchomienia rezerw gospodarki narodowej w nowych rozmiarach. Tkwią one (por. wystąpienie H. Sindermana) m.in. w możliwościach lepszego wykorzystania czasu pracy, w lepszej organizacji, opartej na naukowych przesłankach, stosowania zdobyczy naukowo-technicznych oraz w ekonomii materiałowej, polepszeniu jakości pracy, rozwijaniu produkcji kooperantów oraz w oszczędnym gospodarowaniu importem.

Takie zadania postawił KC SED przed gospodarką NRD na najbliższe lata.

Tadeusz Krajczycki